

Sosiaalinen media kaupunkisuunnittelussa – voimavara vai kaaostekijä?

Hanna Mattila

Pilvi Nummi: Hallitsematon tekijä – sosiaalisen median rooli kaupunkisuunnittelussa. 223 s. Aalto University publication series, doctoral dissertations 137/2020.

Keskustelu sosiaalisen median oletetusta murroksesta tai käännekohdasta on käynyt kuumana viime aikoina. Vielä vuosikymmen sitten uskoimme, että sosiaalinen media vahvistaa demokratiaa tarjotessaan suoran kanavan kansalaisten näkemysten ja toiveiden välittymiselle poliittiseen ja hallinnolliseen päätöksentekoon. Viimeaikaiset tapahtumat etenkin valtameren takana ovat kuitenkin osoittaneet, että demokratian vahvistamisen sijaan sosiaalinen media voi myös aiheuttaa uhkan demokraattisille instituutioillemme, koska sen vapaa ja sensuroimaton luonne sallii muun muassa järjestelmällisen virheinformaation jakelun, mikä edistää keskustelujen kärjistymistä ja johtaa pahimmillaan jopa väkivaltaan. Pilvi Nummen väitöskirja ”Hallitsematon tekijä – sosiaalisen median rooli kaupunkisuunnittelussa” sijoittuu kiinnostavasti tähän murrokseen. Vaikka emme ainakaan vielä ole nähneet internetin vihapuheesta voimaa ammentavia kapinallisia valtaamassa kaupunkisuunnitteluvirastoja missään päin maailmaa, Nummi myöntää oman suhteensa sosiaaliseen mediaan muuttuneen viimeisen kymmenen vuoden aikana, jona hän on työtään kirjoittanut: innokkaasti itsekin sosiaalista mediaa käyttävän suunnittelija-tutkijan toiveikkuus sähköisen, itseorganisoituvan osallistumisen mahdollisuuksia kohtaan on osittain vaihtunut huoleksi omaehtoisen osallistumisen arvaamattomista seurauksista.

Laajan yhteenveto-osan osittain kriittisistä äänenpainoista huolimatta Nummen väitöskirjan viidessä artikkelissa ovat esillä pääasiassa sosiaalisen

median mahdolliset ja jo toteutuneet hyödyt vuorovaikutteiselle, demokraattisemmalle ja monipuolisemman tietopohjan varaan rakentuvalla suunnittelulla. Informaation välittämisen kanavana internet on omaa luokkaansa, koska se mahdollistaa sekä suunnittelutiedon jakelun kansalaisille että asukkaiden paikallisen ja kokemuksellisen tiedon päätyksen suunnittelijoiden tietojärjestelmiin ja näyttöruuduille. Kansalaisten paikkakokemusten internet-pohjaisen kartoittamisen tutkimuksessa Suomessa on tunnetusti pitkä ja ansiokas perinne. Tämä perinne kulkee mukana myös Nummen tutkimuksessa, jossa analysoidaan muun muassa paikkoihin liittyvien kulttuuristen merkitysten keräämistä internet-pohjaisesti. Nummi ei ole kuitenkaan kiinnostunut pelkästään siitä, miten kansalaisten tuottama informaatio siirtyy suunnittelijoille tai suunnittelijoiden tuottama informaatio kansalaisille, vaan hänen työnsä käsittelee ennen kaikkea monensuuntaista keskustelua suunnittelijoiden, kansalaisten ja muidenkin ryhmien yksittäisten edustajien välillä, mille internet luo ainutlaatuiset edellytykset. Monensuuntaisen vuorovaikutuksen tarkastelu tuo tutkimukseen mukaan myös deliberatiivisen demokratian ulottuvuuden, joka on ollut keskeinen lähtökohta monille vuorovaikutteisen suunnittelun teorian klassikoille, mutta jäänyt melko pintapuoliselle tarkastelulle kansalaisten kokemuksellisen tiedon keräämiseen keskittyvässä tutkimusperinteessä, jossa käyttäjien tuottaman datan on tyypillisesti nähty soveltuvan sellaisenaan suunnittelun lähtötiedoksi. Deliberatiivisen demokratian perinteelle rakentavissa teorioissa puolestaan korostetaan, että kansalaisten näkemykset tulee ensin keskusteluttaa julkisesti, jotta osapuolilla on mahdollisuus tarkentaa tai muuttaa omia kantojaan toisten keskustelijoiden esittämien näkökohtien perusteella. Vasta tämän jälkeen voidaan muodostaa perusteltu näkemys erilaisten näkökulmien merkityksestä julkiselle päätöksenteolle. Nummen työ toimii erinomaisena sillanrakentajana käyttäjien tuottaman paikkatiedon varaan perustuvan osallistumisen ja demokratiateorioiden välillä, vaikka demokratiateorioihin ei uppouduta työssä kovin syvällisesti.

Siirtymä yhden- tai kahdensuuntaisesta tiedonvälityksestä monensuuntaiseen kommunikaatioon on merkinnyt ainakin osittain myös siirtymää hallintojohtoisesta internet-osallistumisesta kansalaisten omaehtoiseen sähköiseen osallistumiseen. Nummi rakentaa siltaa myös näiden kahden osallistumisen ulottuvuuden välille. Vuorovaikutteisen suunnittelun teorian kansainvälisessä keskustelussa on jo vuosikymmeniä kiistelty siitä, tuleeko poliittis-hallinnollisen koneiston olla järjestävänä tahona tai edes osallisena deliberatiivisen demokratian ihanteita toteuttavassa osallistumisessa, vai vaatiiko aidon ja edustavan kansalaismielipiteen muotoutuminen vapaata ja kontrolloimatonta kommunikaation tilaa. Nummi tiedostaa vapaan ja itseorganisoituvan

osallistumisen arvon, mutta osoittaa kuitenkin, ettei suunnitteluorganisaatioiden vetäytyminen taka-alalle välttämättä edistä osallistumisen järkipäristä laatua, vaan suunnittelijoita tarvitaan usein esimerkiksi oikaisemaan internet-keskusteluissa helposti ja nopeasti leviäviä virheellisiä väittämiä. Silti harva suomalainen suunnitteluorganisaatio tukee työntekijöidensä mukanaoloa sosiaalisen median keskusteluissa. Nummen tutkimuksen valossa tämä ei niinkään johdu siitä, että suunnitteluorganisaatiot olisivat päättäneet antaa kansalaisyhteiskunnan muodostaa vapaasti näkemyksiään, vaan siitä, ettei suunnitteluorganisaatioilla ole kanavoidsa voimavaroja sosiaalisen median keskusteluihin osallistumiseen.

Nummi myös väittää perustellusti, ettei suunnitteluorganisaatioissa ole vielä riittävästi ymmärrystä sosiaalisessa mediassa tapahtuvan osallistumisen tuottamista haasteista suunnittelulle. Kansalaisille sosiaalinen media ei ole pelkästään vuorovaikutuksen ja viestinnän väline, vaan se edistää myös heidän ryhmäytymistään siten, että he voivat halutessaan yhdessä muodostaa merkittävän vastavoiman suunnittelukoneistolle ja luoda päättäjille paineita jopa suunnittelupäätöksien peruuttamiselle aivan suunnitteluprosessien viime vaiheissa. Nummen työn perusteella voidaan väittää, että suunnittelijoiden kannattaa vähintään olla selvillä siitä, mitä ja millaisessa hengessä sosiaalisessa mediassa keskustellaan suunnitteluhankkeista.

Väitöskirjan keskeinen viesti suunnitteluorganisaatiolle on, että silloinkin kun kansalaiset rakentavat tietoa ja osallistuvat suunnitelmien kehittelyyn yhteistyöhakuisesti, heidän tapansa tuottaa tietoa ei yleensä vastaa sitä tapaa, jota suunnitteluorganisaatiot toivovat. Kansalaisille ei ole luontevaa jäsentää kokemuksiaan maankäytön suunnittelun tai kaavoituksen tarpeista käsin, vaan heidän arkikokemuksensa ja -käytäntönsä ovat kokonaisvaltaisia ja sektorirajoja tunnustamattomia. Nummen mukaan tällaisen jäsenyyksen vastinparina suunnitteluinstituution tulisi kiinnittyä ”laajennetun kaupunkisuunnittelun” malliin. ”Laajennettu kaupunkisuunnittelu” lienee sukua strategisen, sektoreja yhdistävän kaupunkisuunnittelun käsitteelle. Strategista, sektorienvälistä suunnittelua on kuitenkin ollut vaikea toteuttaa suomalaisessa suunnittelu-järjestelmässä, jossa kaikki maankäytön suunnittelun tasot ovat kaavajohtoisia. Tilanne tulee todennäköisesti säilymään samanlaisena myös meneillään olevan suunnittelujärjestelmän uudistuksen jälkeen.

Sosiaalisella medialla voi silti olla muita vaikutuksia järjestelmä uudistukselle, jossa digitalisaatio on ollut yksi kärkiteemoista. Nummen keskeinen väite on, että hallintojohtoisen ja omaehtoisesti järjestäytyvän osallistumisen muotojen yhteyttä pitäisi vahvistaa institutionaalisella tasolla, jotta ne tukisivat toisiaan ja molempien parhaat puolet pääsisivät esille. Sosiaalisen median keskustelut

ovat kuitenkin hajautuneina lukemattomille eri alustoille, ja niiden kattava kartoittaminen ja sisältöjen välittyminen suunnittelujohtoisin prosesseihin vaatisi Nummen mukaan uusia tietoteknisiä seuranta- ja analyysivälineitä. Välineiden ongelmana on, että ne usein vievät suunnittelua teknokraattiseen suuntaan. Ilmaan jää kysymys siitä, miten vältetään keskusteluja analysoivien algoritmien muuttuminen ”mustiksi laatikoiksi”, jotka kätkevät yleisöltä ne menetelmät, joilla heidän keskustelujaan tulkitaan ja hyödynnetään suunnittelussa. On myös ongelmallista, että kansalaisyhteiskunnan keskustelut tapahtuvat pääosin kaupallisilla alustoilla, joiden ylläpitäjät voivat viimekädessä päättää, kuka saa keskustella ja millä ehdoilla.

Pilvi Nummen väitöskirja avaa ajankohtaisia, kiinnostavia ja monitahoisia näkökulmia sosiaalisen median muutosvoimiin. Kaupunkisuunnittelun instituutio on vielä toistaiseksi saanut enimmäkseen nauttia sosiaalisen median tuomista uusista mahdollisuuksista rakentavalle osallistumiselle. Nummen työ antaa kuitenkin ainakin alustavia eväitä myös siihen, miten varaudumme tulevaisuudessa sosiaalisen median kaaosta luoviin voimiin ja internetissä järjestäytyviin ”vastayleisöihin”, jotka eivät välttämättä tulevaisuudessa kohdistu kritiikkiään pelkästään yksittäisiin suunnitteluratkaisuihin, vaan asettavat koetukselle koko suunnitteluinstituution.